

BORÇ VE STRES

BORCUN TÜRKİYE'DE GEÇİCİ
VE ULUSLARARASI KORUMA
ALTINDA YAŞAYAN İNSANLARIN
HAYATINA ETKİLERİ

ODAK GRUP GÖRÜŞMELERİ (OGG) ANALİZ RAPORU | ARALIK 2021

Avrupa Birliği İnsani
Yardım Kurumu tarafından
finanse edilmektedir

İÇİNDEKİLER

Kısaltma ve akronimler listesi	4
Özet	5
Arka plan	5
Ana bulgular	7
Yöntem	10
Araştırmanın amacı	10
Örneklem	10
Veri toplama ve analiz süreci	11
Katılımcıların demografik özellikleri	11
Bulgular	12
Borçlanma sebepleri	12
Borca erişim	14
Borç kaynakları ve teminat gereksinimi	14
Teminat güvencesi olarak kızılaykart	15
Borca erişimdeki cinsiyet temelli düşünceler	15
Borç yönetimi	17
Borcun geri ödenme süreci	17
Kızılaykart'ın kullanım öncelikleri	18
Borç yönetimindeki cinsiyet temelli dinamikler	18

Borçlu olmanın etkileri	19
Bireylerin psikolojik ve fiziksel sağığına etkileri	19
Aile ilişkilerine ve çocuklara etkisi	20
Sosyal ilişkilere etkisi	21
Borcu ödemiş olmanın etkileri	22
Borca erişememe durumunda başvurulacak yöntemler	23
Borçların kapanması durumundaki öncelikler	24
Sonuç ve öneriler	26

KISALTMA VE AKRONİMLER LİSTESİ

ASHB	- - - -	Aile Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
COVID-19	- -	Korona Virüs (Coronavirus)
ECHO	- - - -	Avrupa Birliği Sivil Koruma Ve İnsani Yardım
IFRC	- - - -	Uluslararası Kızılhaç Ve Kızılay Dernekleri Federasyonu
OGG	- - - -	Odak Grup Görüşmesi
SUY	- - - -	Sosyal Uyum Yardımı

ARKA PLAN

Türkiye, 2011'den bu yana, 4 milyonu aşkın sığınmacıyla dünyanın en büyük göçmen nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır. Bu sığınmacıların yaklaşık 3.5 milyonunu geçici koruma altında yaşayan Suriyeliler oluşturmaktadır.

Türk Kızılay, Türkiye'deki göçmen nüfusun ihtiyaçlarına etkin bir şekilde yanıt verebilmek ve aynı zamanda göçmenleri mevcut ulusal sosyal yardım ağına entegre edebilmek için, Türk vatandaşlarına nakit yardım sağlamak amacıyla kurulmuş Kızılaykart platformunu, göçmenler için eğitim, temel ihtiyaç, meslek edindirme ve dil kursları gibi farklı programları içinde barındıran nakit temelli bir yardım platformuna dönüştürmüştür.

Sosyal Uyum Yardım (SUY) Programı Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma altında yaşayan 1.5 milyon kişiye aylık düzenli nakit yardım desteği sağlamaktadır. Program Avrupa Birliği tarafından finanse edilmekte ve Türk Kızılayı ve Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) tarafından Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın (ASHB) işbirliği ile yürütülmektedir.

Program kapsamında, yapılan yardımın hedef grup üzerindeki etkisini görmek için çeşitli nitel ve nicel araştırmalar yürütülmektedir. En önemli nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan odak grup görüşmeleri (OGG), Türk Kızılay ve IFRC ortaklığından bu yana, Türkiye genelinde hedef grubun yoğun olarak bulunduğu altı ilde, 247 göçmen¹ ile yapılmış olup, pandeminin göçmenler üzerindeki etkisi ve kadınların ekonomiye katılımı konularını ele almıştır. Aralık 2020 - Ocak 2021 aylarında yürütülen ve bu raporda detaylı analizi sunulan üçüncü etap OGG'ler ise, göçmenlerin finansal stresleri ve borçlanmaları konusunu işlemiştir.

Haziran - Eylül 2020 dönemi verilerine dayanan Yardım Sonrası İzleme raporu, SUY Programına başvurmuş hanelerin yüzde 80'inin borçlandığını, borç miktarının 2020 - 2019 yılları arasında ikiye katlanmış olduğunu belirtmiştir. (2019 senesinde ortalama TRY 1.000 civarında iken 2020 yılına gelindiğinde TRY 2.000'ye çıkmıştır).² Bu yüksek oran, beş göçmen haneden sadece birinin borçsuz kendilerini idare edebildiklerini göstermektedir. 2019'da sığınmacıların yüzde 43'ü baş etme stratejisi olarak borçlanma yolunu tercih ederken 2020'de bu oran yüzde 74'e çıkmıştır. Dolayısıyla borçlanma, Sosyal Uyum Yardımından sonra, göçmenlerce en çok kullanılan ve en yaygın yöntem olarak öne çıkmaktadır.

1 • Bu raporda göçmen terimi, geçici koruma ve uluslararası koruma altındaki kişileri kapsayacak şekilde kullanılmıştır

2 • IFRC ve Türk Kızılay 2020 - Covid-19 Zamanında Nakit Yardımı, Türkiye'de Yaşayan Göçmenler Üzerindeki Etkisi - Sosyal Uyum Yardım Programına Başvuranlara İlişkin Yardım Sonrası İzleme Anket (10. tur) Bulguları

Suriyeli göçmenlerin ortalama çalışan sayısı kadın veya erkek yönetimindeki haneler için ya da Sosyal Uyum Yardımı alıp almama koşulu gözetmeksizin 1.2 kişiyi geçmemektedir. Bu durum aslında birçok hanede kadın çalışanın olmaması ve genel işsizlik durumunu ortaya koymaktadır. Çoğunluğu tek gelirli ailelerden oluşan Suriyeli göçmenler borç almayı en önemli baş etme stratejisi olarak görmekte ve bunu hayatlarının bir parçası olarak tanımlamaktadır

COVID-19 pandemisi, tüm dünyayı etkilediği gibi Suriyeli göçmenleri de ekonomik olarak derinden etkilemiştir. IFRC ve Türk Kızılay'ının ortak yürüttükleri önceki COVID ilişkili araştırma bulgularına göre Suriyeli hanelerin borç miktarları artmış, temel ihtiyaçları karşılamakta güçlükler çoğalmış ve hanelerin yaklaşık yüzde 80'inde en az bir kişi işini temelli ya da geçici bir süreliğine kaybetmiştir

Yukarıdaki bulgular doğrultusunda, bu OGG:

- 1 • SUY programına başvuran hanelerin borçlanma durumu ve borçlanma nedenleri,
- 2 • Hanelerin borca erişim, borcun geri ödenmesi ve borç yönetimindeki dinamikleri,
- 3 • Borçlu olmanın bireylere, aileye ve diğer sosyal ilişkilere etkisi,
- 4 • Borca erişememe durumunda başvuru ya da başvurulması düşünülen baş etme yöntemleri,
- 5 • Hanelerin borcu olmaması durumunda nelere öncelik verecekleri ve nasıl hissedeceklerini bulmayı,
- 6 • Son olarak bu doğrultuda öneriler sunmayı hedeflemiştir.

Pandemi dolayısı ile dijital platform üzerinden çevrimiçi yürütülen 'Borç ve Finansal Stres' temalı OGG'ler, farklı coğrafyalarda hedef grubun yoğun yaşadığı Ankara, İzmir, İstanbul, Hatay, Samsun ve Gaziantep şehirlerinden, SUY Programına başvurmuş 96 katılımcı ile Aralık 2020 - Ocak 2021'de gerçekleştirilmiş ve 16 oturumda tamamlanmıştır. Katılımcılar, 20 ile 68 yaşları arasındaki 48'i kadın 48'i ise erkek bireylerden oluşmakla beraber, 60'ı SUY faydalanıcısı, 36'sı ise SUY'a başvurmuş ancak yardım almaya hak kazanamamış ya da program kriterlerini sağlamadığı için yardımı durdurulmuş bireylerden oluşmuştur.

ANA BULGULAR

Borcun sebepleri: işsizlik ve yüksek hane harcamaları

Borçlanmanın sebepleri işsizlik / kısıtlı iş olanakları, düzensiz ve düşük ücretli işlerde çalışma, ev halkı harcamalarının aile gelirinin üstünde olması ve bütün bu unsurların yüksek enflasyon ve pandemi dolayısı ile daralan iş piyasası ile birleşerek durumun daha da zorlu bir hale gelmesi olarak tespit edilmiştir. Beklenmedik sağlık giderlerinin de borca sebep olabildiği saptanmıştır. Borcun bitebilme olasılığı ise sürekli ve güvenilir bir işin mevcudiyeti, maaşın daha yüksek ve devamlı olması, hanede çalışan bireyin iki veya daha fazla olması ile ilişkilendirilmiştir.

Borcun nasıl ifade edildiği: istenmeyen ama kaçınılmaz

Katılımcılar borcu istenmeyen, olumsuz ancak çoğunlukla kaçınılmaz bir durum olarak görmektedir. Borcun mecburen alındığı ve beraberinde yoksulluk, hastalık, endişe ve kişiler arası dargınlık gibi olasılıkları getirdiği ifade edilmiş ve borçlu kişi hastalıklı bir kişiye benzetilmiştir.

Borca erişim: tanıdıklardan borç alma

Borç genel olarak, tanıdık ve durumu daha iyi olan Suriyeli akraba ve arkadaşlardan, sahibi Suriyeli olan marketlerden veya iş yeri sahiplerinden alınmaktadır. Bireyler, sözünün geçtiği kişilerden ve güven çerçevesinde borç istemektedir. Borç alınan miktarlar çoğunlukla küçük meblağlar olduğu için teminat beklentisi olmaksızın ve genelde faiz istenmeden verilmektedir. Kişiler büyük miktarda borç alacak ekonomik güce sahip değildirler. Genellikle borç verenin teminat beklentisi olmasa da borç alanın ödeme tarihine sadık kalması beklenmektedir.

Borca erişimde cinsiyet temelli düşünceler

Borca erişimde cinsiyet temelli görüşler incelendiğinde, erkeklerin kadınlara göre daha avantajlı olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebi erkeklerin çalışmaları veya çalışma ihtimallerinin yüksek olması dolayısı ile kadınlara göre ödeme güçlerinin daha çok olması, kadınlara göre dışarıda daha fazla vakit geçirdiklerinden dolayı çevrelerinin daha geniş olması ayrıca miktar olarak kadınlardan daha fazla borç alabilmeleri olarak ifade edilmiştir. Kadınların ise sadece en yakın akrabalarından borç isteyebilecekleri ve ancak sosyo-ekonomik kırılganlık düzeyleri yüksek olduğunda (mesela yoksul ve kimsesiz bir dul) borca erişimlerinin daha olası görüldüğü öne sürülmüştür. Sayıca az da olsa bir grup katılımcı, borca erişim noktasında kadın ve erkek arasında bir fark olmadığını, borca erişimin borç ödemeye sadık kalmakla ilişkili olduğunu belirtmiştir. Kadınların aile dışından bir borç veren ile diyaloga girmesinin kültürel olarak uygun bulunmadığına dair görüş bildiren birçok katılımcı da bulunmaktadır.³

Paylaşılan sosyal destekler aracılığıyla borcun geri ödemesi

Ödemeler genellikle haftalık veya aylık olarak yapılmakta, ödeme metotları ise çeşitlilik göstermektedir. En çok tercih edilen ödeme yöntemleri sırasıyla; taksitle borç ödeme, temel ihtiyaçları kısararak borç ödeme, ikinci bir kişiden borç alarak borç ödeme, eşya ve mücevher satarak borç ödeme ve iş yerinden avans alarak borç ödeme şeklindedir. Alınan borcun tasarruflu kullanılması konusunda erkeğin mi yoksa kadının mı daha iyi olduğu konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Ayrıca borç krizini eşlerin ancak beraberce aşabileceği görüşü de paylaşılmıştır. Borca erişim ve borcu geri ödeme süreçlerinin genel anlamda anlayış ve hoşgörü çerçevesinde ilerlediği ile ilgili örnekler verilmiştir. Bu da geçici / uluslararası koruma altında bulunan bireyler arasında paylaşılan sosyal desteğin yaygınlığını göstermektedir.

3 • OECD, Bridging the Digital Gender Divide: Include, Upskill and Innovate, 2018.

SUY en çok kira ödemede kullanılmaktadır

Büyük bir çoğunluk Kızılaykart ile kira ve faturalarını ödemektedir. Bu yardım ile önce kiralılarını sonra da yetirebildikleri kadar faturaları ödediklerini ifade eden katılımcılar, pandemi ve artan enflasyon sebebiyle artık Kızılaykart'ın sadece kira masraflarını karşıladığını bazen buna bile yetmediğini dile getirmişlerdir. Sayıca az olan bir grup katılımcı Kızılaykart'ı borçlarını kapatmak için kullandıklarını beyan etmiştir.

Borcun Etkileri: yüksek stres, anksiyete ve depresyon

Borcun kişilerde stres, gerginlik, endişe, çaresizlik, kaygı bozukluğu, huzursuzluk ve depresyona yol açtığı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Kişileri strese sokan durumların başında ev sahibinin kira borçlarını ödeyemediklerinde kendilerini evden atacağı düşüncesi gelmektedir. Bunun yanı sıra faturaları ödeyemedikleri için su, elektrik, ısınma gibi ihtiyaçların karşılanamaması, gıda ihtiyaçlarını karşılayamama korkusu da stres, kaygı ve depresyona sebep olan diğer sebepler arasında yer almaktadır. Tüm bunların iş hayatına yansımaları ve çalışma verimini azalttığını düşünen katılımcılar da mevcuttur. Endişe, kaygı, korku seviyelerinin yüksek olmasının fiziksel problemlere de yol açtığı; borçlu olmanın kalp rahatsızlıkları, şeker, tansiyon gibi hastalıkları tetiklediği ayrıca baş ağrısı, yorgunluk, iştah kaybı, saç dökülmesi ve uykusuzluk gibi sağlık sorunlarına sebebiyet verdiği dile getirilmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, herhangi bir sebepten dolayı SUY Programından çıkarılan aile bireylerinin ciddi bir psikolojik baskı altına girebileceği ve bunun yanı sıra strese bağlı sağlık sorunlarının artabileceği değerlendirilmektedir.

Ailelerde borç stresine bağlı olarak artan gerilimler

Borçlu olmanın aile bireyleri arasında gerginliğe neden olduğu hatta boşanmaya varan sonuçlara yol açtığı ifade edilmiştir. Tüm bu olumsuz durumlardan en çok etkilendiği düşünülen grup ise çocuklardır. Çocukların istek ve ihtiyaçlarına cevap verememek, ebeveynlerin endişelenmelerine ve öfkelenmelerine sebep olmaktadır ve ebeveynler bu duyguları istemeseler de çocuklarına yansıtmaktadır. Çocukların, yoksulluk ve borçlanma ile ilişkili mağduriyet yaşadıkları bir diğer önemli nokta ise çocuk işçiliğidir. Katılımcılardan üçü, maddi sıkıntılardan dolayı çocuklarının küçük yaşta çalışmak zorunda kaldıklarını beyan etmişlerdir. Çocuk işçiliğinin çocukların fiziksel, psikolojik, sosyal ve zihinsel gelişimlerine olan olumsuz etkileri ve çocuğu eğitimden uzaklaştırdığı göz önünde bulundurulduğunda, negatif baş etme stratejilerinden biri olan çocuk işçiliği, borçlu olmanın getirdiği sonuçlardan birisi olarak değerlendirilmektedir.

Borç, sosyal bağlarda gerilime neden olmaktadır

Katılımcıların dörtte biri borcun akraba, arkadaş, komşu ve diğer borçlu olunan kişilerle olan ilişkilerine zarar verdiğini düşünmektedir. Kültürel olarak, misafir çağırıldığında ikramda bulunmak gerektiği, ancak maddi yetersizliklerden dolayı buna imkân bulamadıkları için misafir ağırlayamadıklarını, dolayısıyla da sosyal hayatlarının daha kısıtlı olduğunu dile getiren bir grup katılımcı, sosyal ilişkilerini olabildiğince kısıtlayıp eve kapandıklarını ifade etmiştir. Bunların sebepleri borçlu kişinin yanına gitmeye utanmaları, borcun sebep olduğu üzüntü ve psikolojik yıpranmanın verdiği isteksizlik, borçlu oldukları kişi tarafından olumsuz bir muameleye maruz kalma korkusu ve insanlar tarafından kınanmak olarak sıralanmıştır. Yukarıdakilerin yanı sıra, 11 katılımcı ise borçlu olmanın sosyal ilişkilerine herhangi olumsuz bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Aile içindeki bireylerle, borç yüzünden bazı sorunlar yaşansa da bunun ev dışındaki ilişkilerine yansımadığını, aksine sosyal çevrelerinin kendilerine destek olduğunu dile getirmiştir.

Borç, temel ihtiyaçları karşılamada bir gerekliliktir

Katılımcılara borca erişemedikleri takdirde nasıl bir yol izleyecekleri, hangi harcama kalemlerini kesecekleri sorulduğunda, büyük bir çoğunluk öncelikle borçsuz geçinemeyeceklerini, temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için borcun kaçınılmaz bir zorunluluk olduğunu ifade etmişlerdir. Gelirlerin asla yetmediği, ev kirası, faturalar ve en temel gıda giderlerini karşılamak için dahi borçlanmak zorunda kalındığı ifade edilmiştir. Bazı katılımcılar, hanede ikiden fazla çalışan kişi var ise bir ihtimal borçsuz yaşanabileceğini dile getirmiştir. Borca erişmenin mümkün olmadığı durumlarda en çok başvurulması düşünülen

yöntemlerden birisi gıda harcamalarını kısmak diğeri ise gıda dışı harcamaları azaltmak olarak belirtilmiştir. Hem yemek çeşitliliğinin hem de yemek miktarının azaltılabileceğine dair yorumlar yapılırken, öğün sayısını azaltırız diyen katılımcılar da mevcuttur. Ürünlerin hâlihazırda zaten en ucuzunun alındığı, kırmızı etin nerdeyse hiç tüketilmediği, çoğu hanenin genel anlamda etten, sebzeden ve meyveden kendilerini mahrum bıraktığı, şeker yağ ekmek ve pirinç gibi elzem gıda ürünlerinin bile miktar olarak az tüketildiği dile getirilmiştir. Azaltılması düşünülen gıda dışı harcamalar en çok kıyafet ve ayakkabı olarak ifade edilirken, bunun yanı sıra çocuk bezi, sigara, kömür, ilaç / sağlık harcamaları, oyuncak ve hikâye kitapları da katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Katılımcılar içerisinde “Borç alamazsak yardım dağıtan çadırlardan veya kurumlardan faydalanırım.” ifadesini kullananlar da mevcuttur.

Borç ödenirse çocukların ihtiyaçları birinci öncelik olur

Katılımcılar tarafından borçların kapanmış olması durumunda öncelik verecekleri ilk konu çocukların ihtiyaçlarının karşılanması ve onlar için var olan planlarının gerçeğe dönüştürülmesi olarak belirtilmiştir. Çocukların kışlık pijama, mont, ayakkabı, battaniye gibi gereksinimlerinin karşılanması ve et, meyve, yoğurt gibi mahrum kaldıkları yiyeceklerin temini de bu planlar arasındadır. Diğer bir grup ise önceliklerinin, çocukların online eğitime katılabilmesi için telefon, tablet gibi eğitim gereksinimlerini karşılayabilmek olduğunu belirtmiştir. Üç katılımcı, borçları bittiği takdirde çocuklarını çalıştırmayacağını ifade etmiştir. Borçsuz kalma durumundaki diğer planlar arasında ise, eksik olan beyaz eşyaları veya mobilyaları temin etmek; buzdolabı, çamaşır makinesi, koltuk, yatak, ısıtıcı, genel giyim eşyalarını yenilemek bulunmaktadır. Katılımcıların borçlarını kapattıkları takdirde yemek miktarlarını ve çeşitliliğini artıracaklarına dair ifadeleri de vardır. Pirinç, zeytinyağı, şeker, temizlik malzemeleri de bu harcama kalemleri arasında yer almaktadır. Katılımcılar arasında, evinin tadilatını yaptırmak isteyen ya da yeni bir eve geçmek isteyenler (tercihen doğalgazlı) da mevcuttur. Kimileri de borcun nasıl bir şey olduğunu bildikleri için, borçsuz olma durumunda harcamalarda bir değişiklik yapmadan kötü günler için para biriktirmeyi tercih edeceklerini söylemiştir. Planları arasında sağlık harcamalarına öncelik veririm diyen katılımcılar da bulunmaktadır.

Borçları Olmasa Neler Değişirdi

Borç olmaması durumunda katılımcılar daha mutlu ve ferah hissedeceklerini, kendilerini daha güçlü ve özgüvenli bireyler olarak görececeklerini, psikolojik olarak rahatlayacaklarını, streslerinin azalacağını, iyi uyuyabileceklerini, çocukları ile daha çok ve sabırla ilgilenebileceklerini, eşler arasındaki gerginliklerin azalacağını ve dolayısıyla çocukların da daha mutlu olacağını, sokaktaki yürüyüşlerinin dahi değişeceğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda sosyal ilişkilerinin daha iyi olacağı ve daha sosyal bir hayat yaşayabileceklerine dair söylemler de bulunmaktadır.

YÖNTEM

ARAŞTIRMANIN AMACI

Türkiye’de ikamet eden, geçici veya uluslararası koruma altındaki SUY Programına başvurmuş haneler hedef grup alınarak, borçlanma teması üzerine yapılan OGG çalışmalarında, aşağıdakileri unsurların derinlemesine anlaşılması ve bunlara ilişkin öneriler sunulması amaçlanmıştır:

- Borçlanmanın arkasındaki sebepler
- Borç erişimindeki, borcun geri ödenmesindeki ve borç yönetimindeki dinamikler
- Borçlu olmanın bireyler, aile ve diğer sosyal ilişkiler üzerine olan etkileri
- Borca erişememe durumunda başvuru ya da başvurulması düşünülen baş etme mekanizmaları
- Borçsuz olmaları durumunda nelere öncelik verecekleri ve nasıl hissedecekleri?

ÖRNEKLEM

Aralık 2020 - Ocak 2021’de yürütülen OGG’ler için katılımcılar, hedef grubun yoğun yaşadığı Ankara, İzmir, İstanbul, Hatay, Samsun ve Gaziantep şehirlerinde yaşayan ve SUY’a başvurmuş kişiler arasından seçilmiştir. Bu şehirler, toplam Suriyeli nüfusun yüzde 46’sını barındırmaktadır.⁴ Katılımcılar, 20 ile 68 yaşları arasındaki 48’i kadın 48’i ise erkekten oluşmuştur. Toplam 96 katılımcıdan 60’ı SUY’dan faydalanan bireylerle 36’sı SUY’a başvurmuş ancak yardım almaya hak kazanamamış ya da program kriterlerini sağlamadığı için yardımı durdurulmuş bireylerden oluşmaktadır. Katılımcılar, SUY alıp almama, erkek ya da kadın olma durumlarına göre 16 odak gruba ayrılmış olup, geldikleri şehir, eğitim ya da yaş grubu gözetmeksizin rastgele seçilmiş ve yine aynı şekilde rastgele gruplara atanmışlardır. Türkiye’deki genel göçmen nüfusunu temsil etmemektedir.

Tablo 1: Odak Grup Görüşmesi Katılımcı Dağılımı

ŞEHİR	KATILIMCI SAYISI	DAĞILIM
Ankara	19	%20
İstanbul	20	%21
İzmir	12	%13
Hatay	12	%13
Gaziantep	21	%22
Samsun	12	%13
Toplam	96	%100

4 • Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı, <http://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

VERİ TOPLAMA VE ANALİZ SÜRECİ

COVID-19 pandemisi dolayısı ile, SUY Programı dâhilinde yürütülen odak grup görüşmeleri Haziran 2020'den itibaren, çevrimiçi kanallar kullanılarak tablet / telefon üzerinden video konferans aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Kullanılan yenilikçi model sayesinde farklı bölgelerde yaşayan katılımcıların aynı OGG oturumuna katılması mümkün olmaktadır.⁵ Görüşmeler, belirlenen sayıdaki katılımcılardan, 168 Kızılay Çağrı Merkezi üzerinden izin alınması, ardından saha ekiplerinin görüşmeye katılmayı kabul eden hanelere giderek, kapıdan cihazları teslim etmesiyle, fiziksel mesafe kuralları ve korunması gereken tüm hijyen koşulları sağlanarak, çevrimiçi bağlanan uzman moderatörler ve raportörler eşliğinde yürütülmektedir

Görüşme sırasında not alan raportörlerin hazırlamış olduğu raporlar, video kayıtları karşılaştırılarak, Türk Kızılay izleme ve değerlendirme uzmanlarınca transkript haline getirilmiştir. Bu transkriptler, Türk Kızılay ve IFRC uzmanları tarafından Nvivo yazılımı kullanılarak ortaklaşa analiz edilmiş ve rapor haline getirilmiştir.

KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Toplam 96 katılımcının 48'i kadınlar, 48'i erkeklerden oluşmuştur. Katılımcıların %63'ü SUY programından faydalanmaktadır, geri kalan kişiler (%37) programa başvurmuş ancak programa dâhil olamamış ya da kriterleri artık sağlamadıkları için yardımları durdurulmuş kişilerdir. Katılımcıların yaş ortalaması 40 olup, %10'u 18-24 yaş grubunda; %75'i 25-59 yaş grubunda, %9'u ise 60 yaş ve üzeridir. Beş kişinin yaşı teknik sorunlar dolayısıyla not edilememiştir. Katılımcıların %85'inin çalışmaya uygun yaş aralığında, yani 18-59 yaş aralığında olduğunu belirtmek önemlidir. Eğitim düzeyleri incelendiğinde, katılımcıların %4'ünün okur yazar olmadığı, %55'inin ilkökul, %29'unun ortaokul ve %8'inin de üniversite düzeyinde eğitim gördüğü saptanmıştır.

5 • Kullanılan yenilikçi modelin detayları 'Adapting to New Normal During COVID-19: Remote Focus Group Discussions' başlıklı raporda yayınlanmıştır. http://platform.kizilaykart.org/en/Doc/rapor/Remote_Focus_Group_Discussions.pdf.

BORÇLANMA SEBEPLERİ

Borçlanma sebepleri arasında en çok bahsi geçen konular arasında; bireylerin işsiz olması, gelirin bulunmaması veya yetersiz / düşük olması, dolayısıyla giderlerin gelirden fazla olması yer almaktadır. Herhangi bir geliri olmadığını beyan eden katılımcılar genellikle kadın oldukları için veya yaşlı, kronik hasta ya da engelli oldukları için çalışamadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar, hanede çalışan bireyin çok az olduğuna ve olumsuz çalışma şartlarına da değinmiştir. Katılımcılardan 47'si, herhangi bir gelirleri olmadığı, gelirin düzensiz ve düşük olduğu, bazen de maaşların zamanında ödenmemesi gibi durumlarda borçlanmak zorunda kaldıklarını, hayat pahalılığı yüzünden ihtiyaçların neredeyse borçsuz karşılanamaz olduğunu dile getirmiştir. Masrafların çok çocuklu aileler için özellikle fazla olduğu ve enflasyon nedeni ile giderek arttığı belirtilmiştir.

Eğer borç olmasa nasıl derler, biz açlıktan ölürüz. Her şey borçla yürüyor.5 çocuğumuz var. Hangisinin ihtiyaçlarını karşılayacaksınız, hangilerinin karşılamayacaksınız? Hangisine alıp hangisini bırakacaksınız?
– Kadın, İzmir, SUY yararlanıcısı

Lazım olmasa borç almazdık. Ama yaşam bunu gerektiriyor. Borçlanmak zorunda kalıyoruz yani. Aldığımız borçla yalnızca faturaları ödüyoruz.
– Kadın, Gaziantep, SUY yararlanıcısı değil

Önceden 20 günden fazla çalışıyordun. Şimdi 12 gün çalışıyorsun, 18 gün işsizsin. Çalışmazsan paran yok. Bir yıl önce Kızılaykart hem kiramızı ödüyor hem de masraflarımızın bir bölümünü karşılayabiliyordun. Şimdi sadece ev kiramı karşılayabiliyorsun diyor.
– Erkek, Samsun, SUY yararlanıcısı

Evin ihtiyaçları aylık gelirimizden fazla bu yüzden diğer aya kadar eksik kalıyor.
– Erkek, Ankara, SUY yararlanıcısı

Bunun yanı sıra, borç sebebi olarak pandeminin iş hayatı üzerindeki olumsuz etkileri; işlerin giderek daha da düzensizleşmesi, iş yerlerinin uzun süre kapalı kalması ile iş olanaklarının ve maaş miktarlarının genelde azalma eğiliminde olduğu görüşleri toplam 16 grup odak görüşmesinin 10'unda, 23 kişinin ortak görüşü olarak paylaşılmıştır. Bu, aslında katılımcıların günlük düzensiz işlerde çalıştıklarını göstermektedir. Pandemi öncesinde, sayıları 10'dan az olan bir grup katılımcı ise kendilerini borçsuz idare edebildiklerini, fakat pandemi ile birlikte çok daha az çalışabildiklerini ve borç almak zorunda kaldıklarını dile getirmiştir.

Borcun elzem olduğu durumlarda, özellikle SUY yararlanıcısı olmayanlar için ev kiralrı, faturalar, Kızılaykart sahipleri için ise kira ve faturalardaki eksikleri kapatma ve gıda gibi temel ihtiyaçlar için mecburen alındığı söylenmiştir. Borçsuz temel ihtiyaçların karşılanamaz olduğu görüşü, 16 odak grup görüşmesinden 15'inde, 72 katılımcı tarafından dile getirilmiştir.

Ailede birden fazla kişinin düzenli ve ortalama bir gelir sahibi olması durumunda bir ihtimal borçsuz yaşayabilmenin mümkün olabileceği düşünülürken, birçoğu geçimini özellikle pandemiden beri borçsuz sağlayamadığını söylemiştir. Katılımcılar, pandemi öncesine göre çok daha az çalışabildiklerini, özellikle ev kiralrının, faturaların ve gıda fiyatlarının çok pahalılaştığını, bu sebeplerle de borç almak zorunda kaldıklarını dile getirmiştir.

Ayrıca kadınların, çocuk bakımı ve ev işlerinden dolayı, gelir getirici düzenli bir iş sahibi olamadıkları, 60 yaş üstü bireylerin iş yerlerinde tercih edilmemesi veya fiziksel rahatsızlıklardan dolayı çalışamaması gibi durumlar sonucunda, finansal yükün ailenin sayılı genç erkek bireylerine düştüğünden ve maaşların düşük olduğundan bahsedilmiştir. Diğer bir unsur ise pandemi dolayısıyla yoğun çalışan hastane ve sağlık ocaklarından randevu alamadıkları için ücretsiz sağlık servislerinden yararlanamamak olarak belirtilmiştir. Herhangi bir sağlık probleminde ücretsiz sağlık kuruluşları yerine özel kurumlara ya da Suriyeli doktorlara başvurmamak durumunda kalan bazı katılımcılar, cebinden fazladan harcama yapmak zorunda kaldığını ve bunun da borçlanmaya sebep olduğuna değinmiştir.

Katılımcılardan gelen söylemler genel olarak borcun katılımcılar açısından ne kadar olumsuz bir durum olarak görüldüğünü, borcun mecburiyetten alındığını ve yoksulluk, hastalık, endişe, kişiler arası dargınlık gibi olasılıkları beraberinde getirdiğini gözler önüne sermektedir. Genel görüş ise borcun istenmeyen ancak katılımcılar için neredeyse kaçınılmaz bir durum olduğu yönündedir.

Borcun, bireyi içinden çıkılmaz bir yoksulluğa sürüklediğine, kendisini yemeden-içmeden kesecek bir düşmana benzediğine, aile ilişkilerini etkilediğine dair söylemler de dile getirilmiştir. Borçlu olmaktansa camii önünde dilenmeyi tercih ederiz diyen katılımcılar da bulunmaktadır.

“

Biz kadınlar çocuklarımızı bırakabilsek çalışırdık ama imkansız. Kreşe göndereceksen onları 700 TL'den az olmuyor kreş ücreti...

– Kadın, İzmir, SUY yararlanıcısı

“

Rahmetli babam borçlanmak fakirliği getirir derdi. İkincisi evde baş ağrısı yapar. Sorunları da beraberinde getirir.

– Erkek, Gaziantep, SUY yararlanıcısı

“

Borç düşmandır. Düşmanı olan insan uyuyamaz, yemek yiyemez, içemez bir şey yapamaz. Borcu olmayan Suriyeli yoktur.

– Erkek, İzmir, SUY yararlanıcısı

BORCA ERİŞİM

Borç kaynakları ve teminat gereksinimi

Borçun genel olarak, tanıdık ve durumu daha iyi olan Suriyeli akraba ve arkadaşlardan, sahibi Suriyeli olan marketlerden veya iş yeri sahiplerinden alındığı ifade edilmiştir. Türklerden borç alma nadir bir durum olsa da bireyler sözünün geçtiği kişilerden ve güven çerçevesinde borç isteyebilmektedir. Borç alınan miktarlar genellikle küçük meblağlar olduğu için bu borçlar, teminat beklentisi olmaksızın ve genelde faiz istenmeden verilmektedir. Ancak borç ödeme tarihine sadık kalınması beklenmektedir.

“

En fazla evi değiştirmek zorunda kaldığımızda yüklü miktarda borç para almak zorunda kalıyoruz. Örneğin ev sahibi geldi ve şimdi evden çıkacaksınız dedi. Burada yeni ev kiralamak için komisyon ve teminat ödemen gerekiyor. Bu durum da çok zor 6.000 TL'den fazla masraf gerekiyor. 1.000 TL'den az ev bulman imkânsız artık. 1.300 ve 1.400 TL civarında bulabilirsin ve Suriyeli almazlar. Yine sana ev kiralamıyor teminat vermeden veya Türk kefil getirmeden. Türkiye'ye girdim gireli teminat ve komisyondan dolayı, aynı zamanda kiralının yüksek oluşundan dolayı borcum var.

– Kadın, İzmir, SUY yararlanıcısı

“

Akrabalarımızdan, tanıdığımız insanlardan ve çevremizdeki insanlardan borç alıyoruz. Bunu temel ihtiyaçlarımız için alıyoruz.

– Erkek, Samsun, SUY yararlanıcısı

“

Geçen hafta bakkal bizi durdurdu. 400 TL'lik borcunu istedi. 50 TL verebildim. Tamam, bir daha buradan bir şey alamazsın borcunu ödeyene kadar dedi.

– Kadın, İzmir, SUY yararlanıcısı değil

Borca erişimde diğer bir unsur da borçlar kapanmadığı sürece aynı kişiye çoğu zaman yeniden borç verilmemesidir. Dolayısı ile daha fazla borca ihtiyaç duyulduğunda ve eğer diğer borç kapanmamış ise, başka kişilerden borç istenmektedir.

Tanıdıklardan borç alınamadığı durumlarda kefil, teminat ya da faiz karşılığında borç alınabildiği, ancak bunun çok yaygın olmadığı anlaşılmaktadır.

Büyük meblağlarda borçlanmanın gerekli olduğu durumlarda, mesela iş kurmak için, kişilerin mal varlığını teminat olarak gösterdiğinin örnekleri de mevcuttur.

“

Borç almak zorunda kaldık. Küçük bir iş kurmak istedik. Günlük harçlığımızı kazanmak istedik. Ama eşimin işleri iyi gitmedi. İş yerini kapatmak zorunda kaldı ve şu an çok borcu var. Borçları ödeyemezsek Suriye'deki evimizi para aldığımız kişiye vereceğiz.

– Kadın, İstanbul, SUY yararlanıcısı

Borca neden olan ve teminat ile ilişkili yapılan diğer bir yorum da katılımcıların yeni bir eve geçtiklerinde ödemeleri istenilen komisyon ve teminat miktarının yüksek oluşudur. Kiraların yüksek olmasından şikâyet edilirken ödemekle yükümlü oldukları komisyon, katılımcıların borçlu olmalarına bir diğer sebep olarak gösterilmiştir.

“

Doğum yaptığımda yaklaşık bir buçuk ay önce 2.000 TL'ye ihtiyacım oldu. Bir kişi bana borç para vermeyi kabul etmedi. Benim hiçbir varlığım yok ne burada ne de Suriye'de. Suriye'de ona verecek hiçbir teminatım yok. Biri bana Kızılaykart'ı verirsen sana borç para veririm dedi. Kızılaykart'ı aldı, iki ay ben yardımını alırım dedi ve borcun bittiğinde onu sana iade ederim dedi. Açıkçası benim Kızılaykart'tan başka verebilecek teminatım yok.

– Kadın, Ankara, SUY yararlanıcısı

Teminat güvencesi olarak Kızılaykart

SUY programından faydalanan haneler, düzenli olarak yatan nakit yardımı genellikle temel harcamalar için kullandıklarını ifade ederken, bir grup katılımcı ise borç alırken teminat güvencesi olarak gösterdiklerini belirtmiştir. Genel olarak “Kızılaykart yardımı aybaşında yatacak, borcumu bu şekilde ödeyeceğim.” diye güvence verilmekte olduğu ifade edilmiştir. Nadir de olsa, Kızılaykart'ın borcu ödeyene kadar başkasına güvence olarak teslim edildiği durumların varlığı belirtilmiştir (1 katılımcı tarafından).

Borca erişimdeki cinsiyet temelli düşünceler

Genel olarak borca erişim konusunda, erkeklerin kadınlara göre daha avantajlı olduğuna inananların sayısı 48 katılımcı ile çoğunluktadır. Öte yandan, 11 katılımcı kadınların borca daha kolay erişebildiğini düşünmektedir. Erkeklerin daha avantajlı olduğunu düşünenlerin öne sürdüğü düşüncelerden bahsetmek gerekirse, erkeklerin kadınlara göre dışarıda çok daha fazla vakit geçirdiği için kadınlara göre daha fazla sosyal çevre edindiği, dolayısı ile borç istemek için en yakın akrabalar dışında daha fazla seçenekleri olduğuna değinilmiştir. Kadınların ise sadece en yakın akrabalarından borç isteyebilecekleri, bazılarının tanıdık kimsesinin olmadığı, bazılarının ailesinin uzakta olduğu ancak maddi durumlarının çok kötü olduğu durumlarda borca erişimlerinin daha olası görülebileceği öne sürülmüştür.

Ayrıca katılımcı olan hanelerde; gelir getirenlerin çoğunlukla ailenin erkek bireyleri olmasından dolayı borcu geri ödeyecek kişilerin de doğal olarak erkekler olacağı düşünülmektedir. Bir diğer düşünce de erkeklerin daha fazla borç alabilecekken, kadınların borcu çalışarak ödeme gücü olmadığından aldığı Kızılaykart yardımıyla orantılı olarak daha az meblağlar alabilecekleri yönündedir. Bu sebeplerle kadınların borcu geri ödeme gücünün erkeklere göre daha az olduğu düşünülmektedir.

Son olarak da kadınların aile dışından bir borç veren ile diyaloga girmesinin kültürel yönlerden de uygun bulunmadığına dair birçok fikir beyan edilmiştir. Bu fikirler genel olarak kadının rolünün ev içi işlerle meşgul olmak olduğu, ev işi ve çocukların bakımından kadınların sorumlu olduğu ve dışarıdaki her türlü sorumluluktan erkeklerin mesul olduğu yönündedir. Bu görüşler hem kadın katılımcılar hem de erkek katılımcılar tarafından kabul görmektedir.

Yukarıdakilerin aksine her 9 katılımcıdan biri, kadınların borca daha kolay ulaşabileceklerini düşünmektedir. Buna sebep olarak kadınların çalışmadıkları için borca daha muhtaç olabileceklerinden; borç verenlerin kadınlara daha çok anlayış gösterebileceklerinden, mesela kadın dul ise veya ailesinde

“

Bir kadın, kız kardeşlerinden veya halasından alırsa belki olabilir ama diğerlerinden zor. Öncelikli olarak kadını kimse tanımıyor akrabalar dışında çünkü kadın sürekli evde oturuyor.

– Erkek, Hatay, SUY yararlanıcısı

“

Bence bir erkek borç alacaksa kadından daha fazla alabilir. Çünkü erkek doğal olarak çalışıp o borcu kapatabilir ama kadının sadece Kızılaykart'ı var.

– Erkek, İstanbul, SUY yararlanıcısı

“

Kadının borç isteme konusunda en büyük engeli ise çalışmaması, bizim kadınlarımızın çoğu ev hanımı.

– Erkek, Samsun, SUY yararlanıcısı

yetim var ise borcu ödemeye sadık olunduğu sürece kadının da erkekten farksız borç alabildiğinden bahsedilmiştir. Bunun yanı sıra erkeğin gururunun zedelenebileceğinin düşünüldüğü durumlarda ya da kadınların borç isterken daha yumuşak bir üsluba sahip olduğu düşünüldüğünden daha kolay borç alabileceklerini ifade eden katılımcılar da mevcuttur.

Katılımcılardan 21'i, hem kadın hem erkek için borca erişimin aynı zorlukta olduğunu, kadın eğer dul ya da boşanmış ise borç istemesinin ayıp olmadığını, borca erişim kolaylığının borç ödemeye sadık kalma ile orantılı olduğunu ifade etmiştir.

“

Valla benim görüşüm kadın ile erkek arasında fark yok. Eğer kadının kocası yoksa dul ise mecbur kendi borçlanacak. Yani yardım edecek kimsesi yok. Erkek de ihtiyaç duyarsa borçlanacak.

– Erkek, İzmir, SUY yararlanıcısı değil

BORÇ YÖNETİMİ

Borcun geri ödenme süreci

Odak grup görüşmelerine katılım sağlayanlara borç ödeme süreçlerinin nasıl olduğuna ve ödeme yöntemlerine dair sorular yöneltilmiştir. Alınan cevaplara göre ödemeler genellikle haftalık veya aylık olarak yapılmakta, ödeme metotları ise çeşitlilik göstermektedir. En çok tercih edilen ödeme yöntemleri sırasıyla; taksitle borç ödeme, temel ihtiyaçları kıskarak borç ödeme, ikinci bir kişiden borç alarak borç ödeme, eşya veya mücevher satarak borç ödeme ve iş yerinden avans alarak borç ödeme şeklindedir.

Katılımcıların yüzde 21'i (96 katılımcıdan 20'si), pandemi ve düzensiz çalışma koşullarından dolayı borçlarının tamamını doğrudan ödeme imkânına sahip olmadıkları için taksitle ödeme yaptıklarını belirtmişlerdir. Kazançlarını öncelikle daha zorunlu gördükleri kira ve faturalar için harcayan sığınmacılar özellikle gıda harcamaları için bakkallara borçlandıklarını, çalıştıkça/ellerine para geçtikçe borçlarını taksitle ödemeye çalıştıklarını, söz verdikleri tarihte ödemenin tamamını yapamadıklarında da borç verenden özür dileyerek biraz mühlet istediklerini ifade etmişlerdir.

Bir katılımcı ise iş yerinden ödeme aldıkları günün ertesi günü hala bakkal borçlarını ödeyemediğinde, bakkal tarafından arandığını ve ödeme yapmasının istendiğini ifade etmiştir. Katılımcılar, bu gibi durumlarda mecburen iş yerinden avans alarak borçlarını ödeyebildiğini belirtmiştir. Genellikle borç veren kişiler, tanıdıklar ya da aynı mahalledeki market sahipleri olduğundan, borçlu kişilerin telefon numaraları ve ev adresleri bilgisine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Temel gıda harcamalarının borç ödemek için kısılamayacağını düşünen katılımcıların yanı sıra 96 katılımcıdan 18'i borçlarını ödeyebilmek için temel ihtiyaçlardan kısmak zorunda kalmışlardır. Sekiz katılımcı ise öncelikli ihtiyaçları kısmının borçlarını ödemek için yeterli olmayacağını düşündükleri durumlarda, evde kullandıkları eşyalar, telefon, altın gibi varlıklarını satarak borçlarını ödemeye çalıştıklarından bahsetmiştir. Bunlar arasından bir katılımcı ise borcuna karşılık teminat olarak eşinin yüzüğünü verdiğini ve ödeyemediği için eşinin altın yüzüğünü satarak borcunu ödediğini ifade etmiştir. Ancak büyük bir çoğunluk evde değerli satılacak eşyalarının olmadığını, satmak isteseler bile kimsenin para verip bunları satın almayacağını dile getirmiştir.

Katılımcıların yüzde 16'sı (96 katılımcıdan 15'i) borçlarını ödemek için ikinci bir kişiden borç almak zorunda kaldıklarını dile getirmiştir. Borcu olan katılımcılar, borcu talep edildiği veya ödeme günü geldiği zaman, ödemesi gereken miktar ellerinde olmadığı takdirde, ikinci kişilerden borç alarak, süreci idare ettiklerini ifade etmişlerdir. Borç veren kişilerin genellikle telefonla borçlarını istediklerini ifade eden katılımcılar, telefonla kendilerine ulaşamadıkları durumlarda, ev veya işyerlerine gelerek borçlarını tahsil etmek istediklerini

“

COVID-19 durumundan üç ay işsiz oturduk, iş yok Ankara'da. Ev sahibinden üç aylık kira için, iş olunca öderiz dedik, sonrasında çalışıp taksitle ödedim elhamdulillah. Durumu görüyorsun dedik oturuyoruz taksitle öder olduk..

– Erkek, Ankara, SUY yararlanıcısı

“

Öncelikle biz cumartesi ücretimizi alıyoruz. Pazar günü bakkala borcumuzu ödemezsek arayıp diyor ki: “Bugün gelmedin, borcunu ödemedin”. Mecbur kalıyoruz, pazartesi, salı patrandan ücretimi avans alıyorum ve ücretin yarısını veriyorum.

– Erkek, Ankara, SUY yararlanıcısı

“

Ben vade tarihine göre kendimi ayarlarım o tarihe kadar olabildiğince masraflarımızdan kısarım, ihtiyacımız olan eşyaları azar azar getiririm bu şekilde vade tarihine kadar para biriktirmeye çalışırım, bu şekilde borcumu ödeyebilirim ancak.

– Kadın, İstanbul, SUY yararlanıcısı değil

“

(Borç veren için) alacak bir şey yok ki gelip alsınlar. Benden borç talep edildiğinde, başka birinden alıp ona veririm. Bu ay su faturası için ceza geldi. Onu da ödeyecek gücümüz yok, komşumdan borç alıp öyle ödemek zorunda kaldık.

– Kadın, İzmir, SUY yararlanıcısı değil

belirtmişlerdir. Dolayısı ile borç ödeme sürecinin genellikle anlayış ve dayanışma çerçevesinde ilerlediği ve anlaşmazlıkların nadiren yaşandığı anlaşılmaktadır.

Kızılaykart'ın kullanım öncelikleri

Odak grup görüşmeleri esnasında katılımcılar, Kızılaykart'ın hayatlarına etkisine de değinmişlerdir. Oturumlardaki ifadeler incelendiğinde görüşmeye katılanların katılanların yüzde 55'i (96 katılımcıdan 53'ü) kira ve faturalarını Kızılaykart ile ödediklerini ifade etmiştir. Katılımcılar pandeminin sebep olduğu maddi sıkıntıları Kızılaykart ile nispeten hafiflettiklerini, parayı karttan çektikleri gün önce kiralарını sonra da kalanı ile faturalarını ödediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca pandemi ve artan enflasyon sebebiyle artık Kızılaykart'ın yalnızca kiralарına yettiğini, diğer harcamalar için hiç para kalmadığını dile getirenler de bulunmaktadır.

SUY Programından faydalanan katılımcılardan altısı, Kızılaykart'ı genellikle bakkaldan veresiye aldıkları gıda harcamalarını ödemede ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamada kullandıklarını dile getirirken, diğer beş katılımcı ise Kızılaykart'ı borçlarını kapatmak için kullandıklarını beyan etmiştir

“

Kızılaykart'ı ben alıyorum, biz altı kişiyiz. Evimin kirası 700, kartım 720 TL. Sadece 20 lira artıyor.

– Erkek, Ankara, SUY yararlanıcısı

“

Kızılaykart olmasa hayatımızı idare edemeyiz. Bana göre Kızılaykart olmasa yapamam vallahi belki çocuklarım yemeksiz kalır Kızılaykart olmasa.

– Kadın, Samsun, SUY yararlanıcısı

Borç yönetimindeki cinsiyet temelli dinamikler

Borç yönetiminde, yani borç alınan paranın harcanmasında ya da geri ödenmesinde kimlerin daha çok söz sahibi olduğuna dair yorumlar incelendiğinde, farklı görüşlerin olduğu anlaşılmaktadır. Bir grup katılımcı, kadınların daha tutarlı ve tasarruflu olduğunu ve dolayısı ile borç paranın harcanmasında kadınların rolünün daha fazla olduğunu ifade ederken diğer bir grup ise erkeğin daha makul harcama yaptığını çünkü çarşıya pazara erkeklerin indiğini ve pazarlığın onlar tarafından daha iyi yapıldığını belirtmişlerdir. Hem kadının hem de erkeğin aynı şekilde müsrif olabileceklerini ifade eden katılımcılar, borcun geri ödenme ve bu krizi aşma aşamasında eşlerin birbirlerine destek olmalarının önemli olduğunu dile getirmişlerdir.

“

Ev içi iktisadi konularda kadın erkekten daha iyidir. Evin ekonomik durumunu, idaresini, eve giren parayı kendisi daha iyi bilir, bu yüzden daha iyi idare eder. Erkek karşı çıkmamalı sadece ekonomik desteği sağlamalı.

– Erkek, Samsun, SUY yararlanıcısı

BORÇLU OLMANIN ETKİLERİ

Bireylerin psikolojik ve fiziksel sağlığına etkileri

Oturlara katılanların tamamına yakını borcun, psikolojilerini ciddi ölçüde etkilediğini düşünmektedir. Özellikle pandemi etkisiyle işleri azalan katılımcılar, biriken borçlarını ödemekte iyice zorlanmakta ve her geçen gün biraz daha artan borçlara maruz kalmaktadır. Bu olumsuz durumun devam etmesiyle kişilerde stres, gerginlik, endişe, çaresizlik, kaygı bozukluğu, huzursuzluk ve depresyona kadar ilerleyen etkilerin ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Katılımcılar, yaşadıkları stres ve gerilimin en çok da çocuklara yansımından dolayı endişelendiklerini ifade etmiştir.

Katılımcıları strese sokan durumların başında, ev sahibinin kira borçlarını ödeyemediklerinde kendilerini evden atacağı düşüncesi gelmektedir. Bunun yanı sıra faturaları ödeyemedikleri için su, elektrik, ısınma gibi ihtiyaçlarını ve gıda ihtiyaçlarını karşılayamama korkusu da stres, kaygı ve depresyona sebep olan diğer unsurlar arasında yer almaktadır.

Bireylerin üzerinde oluşan bu durumların iş hayatına yansımaları ve çalışma verimini azalttığını düşünen katılımcılar da mevcuttur. Küçük bir grup katılımcı, borç stresinin iş arkadaşları ve işverenle olan ilişkilerini etkilediğini, kişinin stres ve kaygıdan dolayı işe odaklanamadığını ve verimliliklerinin düşebildiğini ifade etmişlerdir.

Endişe, kaygı, korku seviyelerinin yüksek olması insanların verimliliğini olumsuz yönde etkilerken, fiziksel problemlere de yol açtığına değinilmiştir. Örneğin 96 katılımcıdan 25'i, borçların kalp rahatsızlıkları, guatr, şeker, tansiyon gibi hastalıkları tetiklediğini düşündüklerini; borçlu olmanın kendilerinde baş ağrısına, beden yorgunluğuna, iştah kaybına, saç dökülmesi ve uykusuzluğa sebebiyet verebildiğini dile getirmişlerdir.

“

Borç, psikolojik strese yol açar. Benle eşim kavga ederiz. 10 yaşındaki oğlum kavgalarımız arttığı için iş aramaya başladı. Sinirimi onlardan aldığım için çalışmak istiyorum.

– Kadın, Ankara SUY yararlanıcısı

“

En büyük korkum ev sahibinin bana evden çık, çıkaracağız demesi. Benim çok borcum var...Çocuklarımdan başka kimse yok, bana yardımcı olacak ne eşim var ne de başka kimsem.

– Kadın, İstanbul, SUY yararlanıcısı

“

Depresyona giriyoruz, borcu nasıl ödeyeceğim, nasıl yapacağım iş yok çalışmıyorum bu durum hem beni, hem çocukları stres altına alıyor.

– Erkek, Ankara SUY yararlanıcısı

“

Nereye gitsen endişe ve borçlu olmak seninle. Kendini geliştiremiyorsun durumunu daha da iyileştiremiyorsun. Kafanda boş alan yok daha iyi bir şeyler düşünmek adına. Beynin %90'ı bu ayı nasıl geçireceğim düşüncesi kaplıyor. Yeni bir dükkân açmayı yeni bir iş yapmayı kendimi geliştirmeyi düşünüyorum. Bağlanmış bir şekilde, hareket edemeyecek durumdayız. Git gide geriye doğru gidiyoruz.

– Erkek, Hatay, SUY yararlanıcısı değil

Aile ilişkilerine ve çocuklara etkisi

Görüşmelerde, borcun hane bireyleri arasındaki ilişkilere nasıl bir etkisi olduğu incelenmiştir. Katılımcıların yaygın görüşüne göre, borcun sebep olduğu stres, kaygı ve düşünce hali hanedeki diğer bireylere de doğrudan yansiyarak aile bireyleri arasındaki ilişki ve iletişime zarar verebilmektedir. Özellikle eşler arasında ortaya çıkan bu problemler arasında, gergin ve stresli olan hane reisinin, stresini eşine bağırarak yansıttmasının yanı sıra kadınların evin ihtiyaçlarını yeterince karşılayamayan eşi terk etmeleri gibi sorunlar da yer almaktadır. Borcun tetiklemiş olduğu bu problemlerin, eşler arasında boşanmalara varan sonuçlara sebep olduğu ifade edilmiştir.

Görüş bildiren katılımcılardan sadece altısı borcun aile bağlarına ve aile bireyleri arasındaki ilişkiye olumsuz herhangi bir etkisinin olmadığını, eşlerin ve çocukların birbirlerine anlayış gösterdiği ve sıkıntılı günlerini birlikte atlatmaya çalıştıklarını ifade etmiştir.

Borcun beraberinde getirdiği olumsuz durumlardan etkilendiği düşünülen gruplardan birisi de çocuklardır. Yetişkinlerin aksine, maddi sıkıntıları anlaması çok da mümkün olmayan çocukların istek ve ihtiyaçlarına cevap verememek ebeveynlerin öfkelenmelerine, kendilerini güçsüz ve yetersiz hissetmelerine sebebiyet vermektedir. Diğer taraftan istekleri yerine gelmeyen çocukların üzüntü ve baskı hissettikleri dile getirilmiştir.

Çocukların, yoksulluk ve borçlanma ile ilişkili mağduriyet yaşadıkları bir diğer önemli nokta ise çocuk işçiliğidir. Katılımcılardan üçü her ne kadar küçük çocuklarını çalıştırmak istemiyor olsalar da geçinebilmek ve temel ihtiyaçları karşılayabilmek için çocuklarını küçük yaşta çalıştırmak zorunda kaldıklarını beyan etmişlerdir. Çocuk işçiliğinin, çocukların fiziksel, psikolojik, sosyal ve zihinsel gelişimlerine olan olumsuz etkileri ile çocuğu eğitimden uzaklaştırdığı düşünüldüğünde,⁶ bu olumsuz durum sadece çocuk açısından risk teşkil etmeyip toplumsal yaşam, ekonomik yapı, insan kaynağı, sağlık, istihdam gibi farklı alanlarda da aksaklıklar yaşanmasına yol açabilmektedir.

“

Borç evde sıkıntıya yol açar. Aile bireylerini birbirinden ayırır hele ki borç miktarı çoksa.

– Erkek, Ankara, SUY yararlanıcı değil

“

Borcu düşünmekten yaşıyoruz. Şimdi bakkal sahibi gelecek, şimdi ev sahibi gelecek parasını isteyecek diye düşünüyoruz. Geçen ay elektrik faturasını

ödemediğimiz için elektriğimiz kesildi. 10 yaşındaki oğlumu lokantada çalışmaya gönderdim. Oğlum 10 yaşında, saçları ağarmış.

– Kadın, Ankara, SUY yararlanıcısı

“

Çocuklarımız, Türkiye’de küçüklüklerinden beri sorumlulukları yüklenmek zorunda kalıyorlar. Benim 12 yaşındaki oğlum üç senedir çalışıyor. Çocuklar şu an çevrimiçi eğitim alıyor, ama benim telefonu karşılayacak durumum yok.

– Kadın, İstanbul, SUY yararlanıcısı

Sosyal ilişkilere etkisi

Borcun bir diğer etkisi ise kişilerin akraba, arkadaş, komşu ve diğer borçlu olunan kişilerle olan ilişkilerine olumsuz yansımalarıdır. Katılımcıların dörtte biri, borcun bakkal, arkadaş, komşu ve akraba ilişkilerine zarar verdiğini düşünmektedir. Borçlu olmaları sebebiyle akrabalarıyla ilişkilerinin eskisi gibi olmadığını, sosyal çevreden uzaklaştıklarını ve yalnızlaştıklarını ifade etmişlerdir. Kültürel olarak, misafir çağırıldığında ikramda bulunmak istediklerini, ancak maddi yetersizliklerden dolayı ikram edecek bir şey bulamadıkları için misafir de çağıramadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, katılımcıların borç dolayısıyla daha az sosyalleşebildiğine işaret etmektedir.

Borcun sosyal ilişkilerine etkisi olduğunu düşünen katılımcıların 11'i ise borçlu oldukları kişileri gördüklerinde, borçlarını ödeyememiş olmaktan kaynaklanan baskı, stres, kendini rahatsız ve kusurlu hissetme gibi duyguları yoğun olarak yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu duygulara, kimi zaman borç veren kişinin bakışları ve tavırlarındaki olumsuz değişim sebep olurken, kimi zaman da borç veren hiçbir tepkide bulunmadığı halde bireylerin kendilerini eksik ve aciz hissetmeleri sebep olmaktadır.

Yedi katılımcı ise sosyal ilişkilerini olabildiğince kısıtlayıp eve kapanarak yukarıda bahsi geçen problemlerle yüzleşmekten kaçındıklarını ifade etmişlerdir. Bunların sebepleri; borçlu kişinin yanına gitmeye utanmaları, borcun sebep olduğu üzüntü ve psikolojik yıpranmanın verdiği isteksizlik, borçlu oldukları kişi tarafından olumsuz bir muameleye maruz kalma korkusu ve insanlar tarafından kınanmamak olarak dile getirilmiştir.

Yukarıdakilerin yanı sıra, 11 katılımcı ise borçlu olmanın sosyal ilişkilerine herhangi olumsuz bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Aile içindeki bireylerle borç yüzünden bazı sorunlar yaşansa da bunun ev dışındaki ilişkilerine yansımadığını, aksine arkadaş, akraba ve komşularının kendilerine destek olduğunu düşünmektedir.

“

Borçlu, borcunu öder ama kimse inanmaz borçluya, kimsesi kalmaz, ne abi ne amca ne dayı kimsesi kalmaz (borçlunun). Borç büyük bir felaket.

– Erkek, Gaziantep, SUY yararlanıcısı değil

“

Eğer borçlandığın birinin yanına gideceksen utanıp gitmekten vazgeçersin. Evde oturur, hapis kalırsın. Hep evdeyim.

– Kadın, Gaziantep, SUY yararlanıcısı

“

Evin dışında arkadaşlarımla ya da akrabalarımla ise herhangi bir sıkıntı yaşanmaz çok şükür borçlu olmam aramızı etkilemez. Paraya ihtiyacım olduğu zaman, arkadaşlarımı ya da ustayı arayıp, bana evime kadar parayı getirirler hemen yardımcı olurlar.

– Erkek, Samsun, SUY yararlanıcısı

“

Borcun olduğunda psikolojin rahat olamaz. Kardeşini görmeye nasıl gideceksin psikolojin rahat değilken? Evine gideceksin, sessiz kalacaksın. Konu borç olacak. Kendini rahatlatmak için ziyaretler yapamazsın. Endişelisin, her zaman endişelisin.

– Erkek, İstanbul, SUY yararlanıcısı

Borcu ödemiş olmanın etkileri

Katılımcılara, borçlarını ödemiş olsalardı bunun kendilerine ve sosyal çevrelerine etkilerinin nasıl olabileceği sorulmuştur. Tamamına yakınının ortak söylemi, borçlardan kurtulmanın kişilerin psikolojilerine olumlu etkisinin çok büyük olacağı olmuştur. Katılımcılar, borçlarını ödeyebilseler psikolojik ve fizyolojik rahatsızlıklarından da kurtulacaklarını, baskı ve stresten uzaklaşarak ferahlayacaklarını ve hayatlarına yeni, temiz bir sayfa açma fırsatı elde edebileceklerini dile getirmiştir.

“

Borcu kapattıktan sonra stres kalmaz. İnsan psikolojik olarak rahatlar. İşini düzeltir, çocukların eğitimlerini düzeltir, çocuklarının bakımını düzeltir. Daha rahat bir düzelme olur. Psikolojik olarak ve sağlık açısından rahatlarız.

– Erkek, İstanbul, SUY yararlanıcısı

“

Borç olmadığında ailemi biraz insanlar arasına çıkartırım. Psikolojik olarak rahatlarız biraz.

– Erkek, Samsun, SUY yararlanıcısı

Katılımcılardan 28'i ise borcu ödemiş olsalardı aile ve sosyal ilişkilerinin daha iyi olacağını düşünmektedir. Ayrıca eşler arasındaki ilişkilerin sağlıklı bir hal alacağı, ailedeki stres ve kaygının azalacağı, psikolojik olarak yıpranan çocukların ruh sağlıklarının düzeleceği, ebeveynlerin çocuklarıyla daha fazla vakit geçirme fırsatı bulabilecekleri düşünülmektedir. Bir katılımcı ise borcunu ödemiş olsaydı stresi azalacağı için içtiği sigara miktarının bile azalacağını, birçok şeyin yoluna gireceğini düşündüğünü ifade etmiştir.

Aynı zamanda katılımcılar, borcu ödemiş olmanın verdiği psikolojik ve maddi rahatlamanın etkisiyle uzun süredir ziyaret edemedikleri akrabalarını görebilme fırsatı bulabileceklerini düşünmektedir.

BORCA ERİŞEMEME DURUMUNDA BAŞVURULACAK YÖNTEMLER

Katılımcılara yöneltilen sorulardan bir diğeri, borca erişemedikleri takdirde giderleri azaltmak için nasıl bir strateji uygulayacakları / hangi harcama kalemlerini kesecekleriydi. Borca mutlak suretle erişilemez olduğu durumlarda veya borçlu olma durumunda, en çok başvurulana veya başvurulması düşünülen yöntemlerden biri, 53 katılımcı tarafından dile

getirilen gıda harcamalarını kısmak olarak belirtilmiştir. Ev kirası ve faturaları ödemenin elzem olduğu, dolayısıyla ilk olarak gıda harcamalarından veya giyim, sağlık, eğitim gibi gıda dışı harcamalardan kısılacağı / kısıldığı belirtilmiştir.

Hem yemek çeşitliliğinin hem de yemek miktarının azaltılacağına dair yorumlar yapılırken, öğün sayısını azaltacağını beyan edenler de mevcuttur. Ürünlerin hali hazırda zaten en ucuzunun alındığı, kırmızı etin nerdeyse hiç yenmediği, bazılarının bazen beyaz et tüketebildikleri, çoğu hanenin ise genel anlamda etten, sebzededen ve meyveden kendilerini mahrum bıraktığı ya da bırakacağı paylaşılmıştır. Bazı katılımcılar ise pazardaki en ucuz mamülleri hatta bazen bozuk olan meyve sebze alabildiklerini, kimi zaman çocuklarına süt almakta zorluk çektiklerini ifade etmişlerdir. Şeker, yağ, ekme ve pirinç gibi elzem olan gıda ürünlerini bile miktar olarak az tükettikleri dile getirilmiştir.

Gıda dışı harcamalardan kısıtını veya kısacağını ifade eden katılımcı sayısı ise 96 kişi içerisinde 28 kişidir. Genel olarak ihtiyaç duyulan harcama kalemlerinden tamamının kesildiği veya minimumda tutulduğu belirtilmiştir. Bunlar arasında en çok dile getirilen ürünler arasında ise; giyim, çocuk bezi, sigara, kömür, ilaçlar / sağlık ile ilgili harcamalar, çocuklar için oyuncak ya da hikâye kitabı yer almaktadır. Sağlık harcamaları ertelendiğinden, tedavi olamadıklarını ve sağlıklarının kötüye gittiğini söyleyenlerin yanı sıra evdeki televizyonu ve ısıtıcıyı elektrik faturası yükselmesin diye açmayanlar da mevcuttur. Katılımcılar içerisinde borç alamaz ise yardım dağıtan çadırlardan veya kurumlardan faydalanacağını belirtenler de vardır.

“

Borçlarımızın artmaması için ucuz yiyecekler ve ucuz sebzeler yiyoruz. Haftada bir tavuk yiyorduk ayda bir yemeye başladık. Pirinç alırken kırık olanı alıyoruz, meyve yemiyoruz, elbise alamıyoruz, bu gibi harcamaları azalttık.

– Erkek, Ankara, SUY yararlanıcısı

“

Ne yediğimizin bir önemi yok. Önemli olan çocuklarımızın doymuş bir şekilde uyuması.

– Kadın, İstanbul, SUY yararlanıcısı

“

Birçok şey var almaktan kaçındığımız bunlar elbise, ayakkabı gibi şeyler. Doktor ihtiyacı veya örnek olarak dişçiye gidip tedavi olmak gibi. Ağrı kesici alınacaksa en ucuzunu tercih ediyorsunuz. Sağlığımız git gide kötü oluyor, çünkü tedavi olamıyoruz.

– Kadın, Samsun, SUY yararlanıcısı değil

BORÇLARIN KAPANMASI DURUMUNDAKİ ÖNCELİKLER

Katılımcılara sorulan diğer bir soru ise eğer borçlar bitmiş olsaydı, nelere öncelik verecekleri, neler yapacakları idi. Bu soruya verilen yanıtlar içerisinde en fazla bahsi geçen konu, 46 katılımcı tarafından dile getirilen çocukların ihtiyaçlarını karşılamak ve onlar için var olan planlarını gerçeğe dönüştürmek olmuştur. Çocuklar için pijama, mont, ayakkabı, battaniye gibi gereksinimlere öncelik verecekleri birçok katılımcı tarafından dile getirilmiştir. Bir katılımcı ise çocukların et, meyve, yoğurt gibi mahrum kaldığı ve iyi beslenmeleri için gerekli besinleri tedarik edeceklerini söylemişlerdir. Diğer bir grup ise önceliklerinin, çocukların online eğitime katılabilmeleri için telefon, tablet ve benzeri ekipmanları karşılayabilmek olduğunu belirtmiştir. Artık kendileri için geç olduğunu ama çocukların hayattaki en önemli değer ve gelecek nesil olduğunu altı çizilmiştir. Çocuklar ne isterse karşılık verebilmek, onları gezmeye götürmek de önceliklerin arasında yer almaktadır. Üç katılımcı ise borçları bittiği takdirde çocuklarını çalıştırmayacağını beyan etmiştir.

“

İlk önce çocuklarımla ihtiyaçlarını alırım. Onlara ne lazımsa yiyecek, içecek, giysi. Mesela benim küçük kızım var 3 yaşında, kan hastalığı var, gözünden ameliyat olacak. Doktor bana diyor ki, her zaman kırmızı et yedirmen lazım. Kırmızı eti ben nereden bulup alacağım?(ağlıyarak) birine alırsan beşine de alman lazım. Birine yedirek sen hepsine yedireceksin. Evde hasta çocuğun varsa öncelikle bu çocuğun ihtiyaçlarını karşılayacaksın. En önemlisi çocuklar.

– Kadın, İzmir, SUY yararlanıcısı

“

Ben hiç bir borcum kalmadığında ilk almak istediğim şey tablet çocukların öğrenim görebilmeleri için. Yemekten ve giysiden daha önemli olan ilimdir. Çünkü ben okumadım çocuklarımla okumasını çok isterim.

– Kadın, İstanbul, SUY yararlanıcısı

“

Biz bir şişe zeytinyağımızın olmasını diliyoruz. 1 kilo pirinç yani bunları diliyoruz. Kalanı önemli değil. Meyve, süt bu şeyler olmasa da olur. Sadece elektriğimizi, suyumuzu, ısınma giderimizi ödeyelim. Ben şimdi oturduğum yerde titriyorum.

– Kadın, Hatay, SUY yararlanıcısı

“

Benim 4 yaşlarında ikiz kızlarım var. Birinin kalbi delik ve gözünde problem var. Ona bakım veririm, ilaç getiririm. 4 yıl sonra gözünden ve kalbinden ameliyat olacak. Onunla ilgilenmem lazım.

– Kadın, Ankara, SUY yararlanıcısı

“

2016 yılında bende Kızılaykart vardı. Bir yıl aldım sonra çocuğum 18 yaşına girdi diye durdurdular kartımı. Buradaki yanlış benim fikrime göre kızım 18 yaşını doldurdu bütün ailenin kartını durdurdular. Böyle durumlarda sadece 18 yaşına girenin yardımını durdurun sadece. Birinin yaşı 18 oldu mu bütün ailenin yardımını durduruyorlar. En azından gelen yardım ile ev kirası ödenir. 500 - 600 TL karttan alırsın üzerine bir şeyler koyar ev kirasını ödersin. Ama şimdi bir kişi 18 yaşında olduğu için bütün ailenin yardımı duruyor.

– Erkek, Hatay, ESSN SUY yararlanıcısı değil

“

İlk olarak evden taşınmayı düşünüyorum. Geçen günkü yağmurda su taşıdı dizlerimize kadar yetişti, her yağmur yağdığında evimizi su basıyor. Bu sebepten küçük çocuklarıma her sene kışın astım hatalığı tutuyor. Bu yüzden ilk olarak evimi değiştiririm daha güzel bir eve taşınırım ama şu an bunu yapacak gücüm yok.

– Kadın, İzmir, SUY yararlanıcısı değil

Yukarıda bahsedilenler bir yana, borçların ödenmesi durumunda diğer planlar arasında, katılımcıların beyaz eşya veya mobilya almaya / yenilemeye öncelik vermeleri de yer almaktadır. Katılımcılardan 21'i buzdolabı, çamaşır makinesi, koltuk, yatak, ısıtıcı / soba (ya da kömür) ile genel giyim eşyalarını yukarıdaki öncelikler arasında belirtmiştir.

Borçlarını kapattıkları takdirde, kişilerin, yemek miktarlarını ve çeşitliliğini de arttıracaklarına dair beyanları olmuştur. Mesela evdeki gıda eksiklerini tamamlamak ve miktarları arttırmak doğrultusunda harcama yapılacağı 13 katılımcı tarafından dile getirilmiştir. Pirinç, zeytinyağı, seker, temizlik malzemeleri bu harcama kalemleri arasında yer almaktadır.

Katılımcılar arasında 9 kişi, evin tadilatını yaptırmayı ya da tercihen doğalgazlı yeni bir eve geçmeyi belirtmiştir. Kimileri de (ortaokul ve üzeri eğitim görmüş 2 katılımcı) borcun nasıl bir şey olduğunu bildikleri için, borçsuz olma durumunda harcamalarda bir değişiklik yapmadan kötü günler için para biriktirmeyi tercih edeceklerini söylemiştir.

Planları arasında sağlık harcamalarına öncelik vereceğini belirten birkaç kişi bulunmaktadır.

Son olarak, katılımcılara sorulmasa da birkaç katılımcı, SUY Programı için önerilerde bulunmuştur. Bunlar arasında nakit yardımın aylık değil iki haftada bir ödenmesi, 18 yaşını dolduran bireylerin olması durumunda program yardımının tüm aile için değil sadece 18 yaşını dolduran bireyler için durdurulması önerilmiştir. Diğer bir öneri ise 20 yaş altına pandemi dolayısıyla sokağa çıkma kısıtlamaları uygulandığından, 18 yaşını yeni doldurmuş kişilerin çalışıp gelir getirmelerinin mümkün olmadığı, dolayısıyla yardımlarının kesilmemesi yönündedir. Son olarak da Kızılaykart nakit miktarının en az kira masrafını karşılayabilecek seviyeye artırılması önerilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu rapor, Kızılaykart yardımı alsalar dahi, borcun göçmenlerin hayatlarında nerdeyse kaçınılmaz olduğunu açık ve net bir şekilde göstermiştir. Borçlanma sebeplerinin temelinde yoksulluk ve temel ihtiyaçları karşılayamama durumunun yattığını, bunun arkasında ise işsizlik, hanede sadece az sayıda bireyin düzensiz olarak çalışması, kazanılan maaşın yetersiz olması ve düzenli bir gelirin yoksunluğu, kadın işsizliği, hanelerin gelir ve satın alma gücünün pandemi ve artan enflasyon sebebiyle daraldığını göstermiştir.

Çalışma, katılımcıların borcu olabildiğince olumsuz bir durum olarak gördüklerini, borcun beraberinde yoksulluk, hastalık, endişe ve sosyal desteğin azalması gibi olasılıkları getirdiğini göstermiştir. Küçük miktarlardaki borca erişimde genel anlamda sıkıntı çekilmezken, borçların çoğunlukla Suriyeli akraba, arkadaş ve iş sahiplerinden teminat gereksinimi olmadan alındığı tespit edilmiştir. Kızılaykart sahipleri, SUY Program gelirini borç alırken bir güvence olarak kullansalar da bu yardımı genel olarak ev kiralari ve faturaları ödemek için ayırmaktadır. Bu rapor aynı zamanda borcu geri ödeme sürecinin anlayış ve saygı çerçevesinde yürütüldüğünü, ödeme zamanına, farklı yöntemler kullanılarak (başkalarından borç alarak borç ödeme ya da taksitle borç ödeme gibi) sadık kalınmaya çalışıldığını göstermiştir. Borca erişim ve borç yönetimi bulguları, katılımcıların kendi arasında yüksek seviyede bir sosyal sermayenin varlığına işaret etmektedir.

Raporda borcun etkilerinin çok yönlü hissedildiği, bireyler üzerinde stres, kaygı, korku, endişe gibi duyguların yoğun yaşanmasına sebep olduğu, bunun yanı sıra tansiyon, baş ağrısı, halsizlik, uykusuzluk, iştahsızlık gibi fiziksel sağlık sorunlarını da tetiklediği bulunmuştur. Aile içinde gerginliğe, tartışmaya, öfkeye ve boşanmaya kadar varabilen geçimsizliğe sebep olduğu anlaşılmıştır. Aile içindeki gerilimden en çok zarar aldığı düşünülen ve temel ihtiyaçlarının karşılanamamasından üzüntü duyulan grup ise çocuklar olmuştur. Endişe veren bulgulardan biri ise borçlu ailelilerden bazılarının çocuk işçiliğini baş etme mekanizması olarak görmüş olmalarıdır.

Borcun sosyal ilişkilere etkisi de dörtte bir katılımcı tarafından olumsuz olarak nitelendirilmiştir. Borcun sosyalleşmeye maddi ve manevi engel olduğu düşüncesi paylaşılmış, borçlu kişinin çevresinden utanma, olumsuz bir muameleye maruz kalma ve insanlar tarafından kınanma korkusu ile ev dışındaki ilişkileri en aza indirdiği durumlar tespit edilmiştir. Öte yandan borcun her göçmen ailede olduğu, akrabaların ve arkadaşların birbirlerinin durumlarından anladığı bu yüzden aynı dili konuşup birbirlerine destek olduklarının da altı çizilmiştir.

Borca erişememe gibi bir durumda, göçmenlerin en çok yemek harcamalarını, yemek miktarlarını ve çeşitliliğini azaltarak kıstığı, daha sonra da yemek dışı olan giyim, çocuk bezi, sigara, kömür, sağlık gibi harcamalardan kısıacakları tespit edilmiştir. Katılımcılar içerisinde "Borç alamaz isek yardım dağıtan çadırlardan veya kurumlarda faydalanırım." diyenler de vardır.

Borçların kapanması durumunda, büyük bir çoğunluğun planlarının çocukların temel ihtiyaçlarını karşılamak ve onların çevrimiçi eğitimi için gerekli teknolojik cihazları temin edebilmek olduğu tespit edilmiştir. Borçsuz bir hayattaki diğer hedefler buzdolabı çamaşır makinesi gibi beyaz eşya veya yatak gibi mobilyaların yenilenmesi, ısınabilmenin mümkün olduğu rutubetsiz bir eve taşınmak, evin tamir edilmesi gereken yerlerinin onarılması olarak listelenebilir. Son olarak borçsuz bir hayat düşünüldüğünde, katılımcıların mutlu ve daha ferah hissedeceği, kendilerini daha güçlü ve kendine güvenen bireyler olarak görecekleri, psikolojik olarak

çok daha rahatlayacakları, stresin azalacağı, sokakta bile yürüyüşlerinin değişeceği, insan içine çıkabilecekleri, iyi uyku uyuyabilecekleri, çocukları ile daha çok ilgilenebilecekleri ve sabırlı olabilecekleri, aile içi gerilimin azalacağı ve dolayısı ile çocukların da daha mutlu olacakları ve bireylerin daha sosyal bir hayat yasayabilecekleri tespit edilmiştir.

Yukarıdaki bulgular göz önünde bulundurulduğunda, SUY Programı, geçici / uluslararası koruma altındaki bireylerin hayat koşulları ile mücadelesinde ve günlük hayatlarını idame ettirebilmelerinde önemli rol oynamaktadır. Bu sebeple programın yakın gelecekte kesintisiz devam etmesi önceliklidir. SUY Programının hedef kitle üzerindeki etkisini gözlemleyen panel ve kesit çalışmaların yanı sıra, eldeki diğer çalışmaların da vardığı genel sonuç; bireylerin sosyo-ekonomik kırılganlıklarının pandemi ile birlikte daha da arttığı yönündedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda; ev kirası, faturalar ve gıda masrafları gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için mutlak surette SUY programına ihtiyaç duydukları anlaşılmıştır. SUY Programı bünyesinde verilen kişi başı aylık desteğin 2021 Nisan ayında 120 TL'den 155 TL'ye çıkarılmış olması, zamanında ve isabetli bir uygulama olarak yorumlanmıştır.

Geçici ve uluslararası koruma altındaki ailelerde çocuk işçiliğinin ve çocukların eğitimden uzaklaşmasının temel nedenlerinin anlaşılması doğrultusunda detaylı çalışmalar yapılmalıdır. Bu değerlendirmeler, SUY Program kriterlerinin hane kırılganlığına daha iyi cevap verebilmesi adına önem taşımaktadır. Bazı katılımcılar, pandeminin hane ekonomisine olan olumsuz etkileri bağlamında, eğitimi devam eden ve 18 yaşına girmiş çocukları bulunan ailelerin, çocukların eğitimleri devam ettiği sürece SUY Programından faydalanabilmelerini önermiştir. Program yararlanıcıları tarafından ifade edilmiş bu gibi bütüncüye olabilecek sosyo-ekonomik kriterler SUY Programı dahilinde değerlendirilebilir.

Bizi Takip Edin:

Türk Kızılay - Kızılaykart Programları

platform.kizilaykart.org | twitter.com/KIZILAYKART | youtube.com/KIZILAYKART |
facebook.com/Kizilaykart.Programlari

IFRC

ifrc.org/emergency-social-safety-net-essn | twitter.com/ifrc |
youtube.com/user/ifrc | instagram.com/IFRC | facebook.com/IFRC

Avrupa Birliği İnsani
Yardım Kurumu tarafından
finanse edilmektedir

